

Đôi điều về những hoạt động văn học của tuổi trẻ hải ngoại trên "liên mạng"

Phùng Nguyễn

Đã xuất hiện trên vhnt@demthu.saomai.org số 169 & tạp chí Văn Học số 120 tháng tư 1996 & Tuyển tập VHNTLM số I – tháng chín 1996

LTG: Bài tiểu luận này được đăng lại ở đây như là một đóng góp nhỏ cho loạt bài tưởng niệm nhà văn Phạm Chi Lan. Bài viết, ấn hành lần đầu vào tháng ba 1996, khi đọc lại cho thấy sự ngô nghê của người viết trong nỗ lực chia sẻ cùng bạn đọc (chủ yếu là độc giả của tạp chí "báo in" Văn Học do nhà văn Nguyễn Mộng Giác chăm sóc) một số kiến thức mình sở hữu về hệ thống internet (vào năm 1996, tất nhiên). Điều này, tuy vậy, có thể giúp bạn đọc hình dung được tốc độ phát triển đến chóng mặt của hệ thống liên mạng, và những điều mà hiện nay hầu như ai cũng có thể có được, một trang mạng, một blog cá nhân, không phải dễ dàng để thực hiện ở thời điểm mười ba năm về trước.

Đối với anh chị em trong nhóm Ô Thước, Phạm Chi Lan, còn được gọi một cách thân thiết là CCB (Cô Chủ Biên), và Văn Học Nghệ Thuật Liên Mạng là hai thực thể không thể tách rời. Tự hợp một lực lượng đông đảo những người trẻ yêu mến văn chương nghệ thuật để bắt đầu một điều chưa từng hiện hữu trong cộng đồng Việt Nam trên toàn thế giới kể cả nội địa – một tạp chí văn học nghệ thuật *online*, tiếp tục nuôi dưỡng và phát triển nó trong nhiều năm, CCB Phạm Chi Lan đã thật sự sống và cống hiến hết lòng cho điều mình yêu quý.

Tuyển tập VHNT Liên Mạng II – 1997

Tiến bộ khoa học kỹ thuật thường để lại sau lưng chúng những nạn nhân của đào thải. Một trong những dụng cụ thân thiết của các nhà văn, nhà thơ — chiếc máy đánh chữ — cũng không thoát khỏi thông lệ đó. Đến bao giờ thì chúng ta phải vất đi mẫu bút chì và cuốn sổ tay dùng để ghi chép những cảm nghĩ đến bất chợt? Ta tự hỏi. Có lẽ chúng ta sẽ không phải chờ đợi lâu lắm đâu. Máy vi tính có khả năng "hiểu" và "ghi nhớ" ngôn ngữ loài người đã xuất hiện và đang ở trong thời kỳ thử nghiệm. Một ngày đẹp trời trong tương lai gần, nhà văn, nhà thơ, thay vì "viết ra," sẽ "nói lên" tác phẩm của mình. Rồi văn nghệ sĩ sáng tạo sẽ ra làm sao nếu máy điện toán bắt đầu viết văn, làm thơ, soạn nhạc, và ngay cả vẽ tranh? Ôi, cái viễn tượng thật là bi đát! Nhưng, không phải tiến bộ khoa học kỹ thuật nào cũng có ảnh hưởng tiêu cực đến văn học nghệ thuật (VHNT). Cuộc phiêu lưu của nhân loại vào siêu không gian *cyberspace* trong những năm gần đây ít nhất đã có một ảnh hưởng tích cực đến việc phát triển và bảo tồn văn hóa nghệ thuật của người Việt Nam tại hải ngoại.

Chủ tâm của người viết không phải là về "Liên Mạng," tức là hệ thống *internet*, tuy nhiên, người viết sẽ cố gắng sử dụng kiến thức hạn hẹp của mình để giới thiệu một cách rất sơ lược về "siêu xa lộ thông tin" này đến các bạn đọc còn xa lạ với sự vận hành và những thuật ngữ phổ biến trên hệ thống này có liên quan đến bài viết. Hãy tưởng tượng một mạng lưới khổng lồ được "dệt" bằng hầu hết các phương tiện thông tin hiện đại gồm có đường dây điện thoại, cáp quang, siêu âm, vệ tinh truyền thông v.v... Mạng lưới này bao trùm toàn bộ hành tinh của chúng ta, và ở mỗi giao điểm của mạng, hoặc "mắt lưới," thường có đặt một hệ thống điện toán có khả năng vận hành cao để quản lý, thu nhận, và phân phối lượng thông tin đến địa điểm kế tiếp của cuộc hành trình. Đây là những máy chủ (*host* hoặc *server*). Nhờ vào những máy chủ này, một bản tin gửi đi từ một máy vi tính ở nơi bạn cư ngụ sẽ không bị lạc mất trong không gian mà có rất nhiều cơ hội để đến tay người nhận một cách an toàn sau khi đã trải qua một cuộc phiêu lưu kỳ thú qua nhiều phương tiện truyền thông (*transmission medium*) khác nhau. Việc "dạo chơi" trên liên mạng trước đây không phải dễ dàng bởi vì những mệnh lệnh dùng để truy cập máy chủ và

tài liệu điện tử khá khức mắc và đòi hỏi một kiến thức nhất định về hệ thống vận hành máy điện toán. Để tạo dễ dàng cho việc truy tìm máy chủ và tài liệu lưu trữ trên liên mạng, một loại chương trình điện toán ứng dụng được thảo ra cho những người muốn "vào lưới." Những chương trình này được gọi là *web browser*, mà Netscape là một trong những chương trình thông dụng nhất hiện nay. Có thể xem *web browser* là một loại mắt kính đặc biệt dùng để "đọc" dữ kiện chứa trong những *webserver* – những máy chủ có khả năng quản lý và lưu trữ dữ kiện dưới một dạng đặc biệt dành cho *web browser* – mà người viết tạm dịch là "mắt lưới nhện." Tất cả những mắt lưới nhện trên thế giới tạo thành *World Wide Web* (www), hệ thống "Mạng Nhện Toàn Cầu" Trong năm vừa qua, khi hoạt động thương mại được phép xâm nhập hệ thống *internet*, cuộc cách mạng "Tin Học" thực sự bước vào một giai đoạn phát triển nhảy vọt. Theo ước tính, có khoảng hơn bốn mươi triệu máy điện toán trên khắp thế giới có khả năng "vào lưới" và con số này tiếp tục gia tăng từng giờ, từng phút (1). Những nhóm tin (*newsgroups*), diễn đàn (*forums*), "mắt lưới nhện" (*websites*), gia trang (*homepages*) mọc ra như nấm để đáp ứng nhu cầu liên lạc, trao đổi kiến thức, suy tư, quan điểm của mỗi người về giáo dục, chính trị, văn hóa, xã hội, v.v... Cộng đồng người Việt Hải ngoại đã tỏ ra không chịu thua kém ai về mặt này. Họ đã có mặt rất sớm trên "Liên Mạng" và số lượng người tham gia ngày càng đông đảo. Và cùng với họ là những "mảng" rời rạc của văn học nghệ thuật Việt Nam. Tác giả bài viết ngắn này không có tham vọng thực hiện một cuộc nghiên cứu sâu rộng và đầy đủ về những hoạt động có tính chất –hoặc liên quan đến– VHNT của cộng đồng Việt Nam tại hải ngoại trên "Liên Mạng." Đây chỉ là một cố gắng nhỏ trong việc giới thiệu đến bạn đọc của Văn Học một hình thái mới trong hoạt động nghệ thuật của người Việt cư trú khắp nơi trên thế giới – trở nên khả dĩ trong thời gian gần đây nhờ vào những ứng dụng mới nhất của tiến bộ kỹ thuật trong ngành thông tin và điện toán – mà sự hình thành và phát triển có thể mang một ý nghĩa đặc biệt cho những người hăng quan tâm đến "vận mệnh" của dòng văn học Việt Nam tại xứ người. Ngoài ra, những thuật ngữ điện toán phổ biến trên "Liên Mạng" đã được Việt hóa một cách tùy tiện như quý vị bắt gặp trong bài này là do sự hiểu biết hạn

hợp của người viết. Mọi góp ý, bổ khuyết, và sửa sai sẽ nhận được sự hoan nghinh và cảm ơn chân thành của người viết.

Trong phạm vi của bài viết, những hoạt động có tính cách văn học nghệ thuật trên Liên Mạng của người Việt hải ngoại có thể tạm chia ra làm ba hình thái,

1. Xâm nhập và triển khai của những tạp chí VHNT vào Liên mạng,
2. Chứng bày và lưu trữ các tác phẩm VHNT đã được xuất bản hoặc biết đến qua các phương tiện khác bởi các cá nhân, và
3. Việc sáng tác và phổ biến tác phẩm VHNT gửi trực tiếp lên, hoặc phổ biến trước tiên trên Liên Mạng.

Trong những tháng vừa qua, con số những cơ sở báo chí, truyền thông Việt ngữ "xâm nhập" Liên Mạng qua hệ thống "Mạng Nhện Toàn Cầu" ngày càng đông đảo. Sự việc nguyệt san Thế Kỷ 21 quyết định chen chân vào chốn giang hồ điện tử Liên Mạng có một ý nghĩa đặc biệt cho giai đoạn "xâm nhập" và "triển khai" của VHNT Việt Nam từ hình thức phát hành cổ điển (bản in) đến một hình thái mới: ấn bản điện tử. Người viết không biết chắc việc đưa Thế Kỷ 21 lên Liên Mạng có làm gia tăng số lượng độc giả dài hạn của tạp chí này hay không, tuy nhiên quyết định này ít nhất cũng gây ảnh hưởng tích cực đến việc phổ biến tên tuổi của nguyệt san này ở một bình diện rộng rãi hơn. Cho đến gần đây, Lê Đình Điểu của Thế Kỷ 21 vẫn cho rằng việc Thế Kỷ 21 lên lưới chỉ là một hình thức thử nghiệm (2). Có lẽ giai đoạn thử nghiệm đã qua rồi thì phải, bởi vì trong những ngày tháng gần đây, đã thấy có sự xuất hiện rầm rộ trên Liên Mạng của nhiều tuần báo, nguyệt san của California và Canada, trong đó có cả Làng Văn của Nguyễn Hữu Nghĩa. Về mặt nội dung, VHNT không phải là trọng tâm của một số nhật báo và tuần báo đã xuất hiện trên Liên Mạng, ngoại trừ Làng Văn và Thế Kỷ 21. Những tạp chí hải ngoại chuyên đề VHNT như Văn Học, Văn, và Hợp Lưu chắc chắn rồi sẽ tìm một chỗ đứng cho mình trên địa bàn hoạt động mới mẻ này trong một tương lai rất gần, người viết có cảm giác như vậy.

Khá lâu trước hiện tượng xâm nhập và triển khai của các tạp chí VHNT trên Liên Mạng, việc chứng bày và lưu trữ tác phẩm VHNT Việt Nam đã xuất bản

là một hình thức phổ biến nhất được thực hiện bởi các "nhà" sưu tầm văn hóa tài tử trẻ tuổi. Trong một vài năm gần đây, cùng với sự phát triển với tốc độ chóng mặt của Mạng Nhện Toàn Cầu, một số "mắt lưới nhện" và "gia trang" đã dành một phần đất hậu hĩ trong việc trưng bày và lưu trữ thơ, văn, nhạc phẩm, và phó bản họa phẩm của văn nghệ sĩ Việt Nam thuộc nhiều triều đại. Loại hình văn nghệ được ưa chuộng nhất vẫn là ... thơ. Vũ Hoàng Chương, Đinh Hùng, Xuân Diệu, Nguyễn Tất Nhiên, Phạm Thiên Thư, Trần Trung Đạo ... Cổ thi cũng là một đề tài ưa thích của những gian hàng sách điện tử này. Các tác phẩm kinh điển của VHNT Việt Nam như Truyện Kiều, Chinh Phụ Ngâm, Cung Oán Ngâm Khúc cũng được lưu trữ và trưng bày tại nhiều nơi. Nếu máy vi tính của quý vị được trang bị với hệ thống thính âm, xin mời ghé thăm gia trang của Trác Trần để đọc và "nghe" ai đó ngâm thơ Vũ Hoàng Chương!(3). Có lẽ vì bị giới hạn bởi khả năng lưu trữ (*data storage capacity*) của máy chủ, truyện ngắn và truyện dài, vốn chiếm nhiều "đất" do độ dài của chúng, còn khá hiếm hoi. Tuy nhiên, ở một vài địa điểm, chúng ta có thể tìm thấy một số truyện ngắn tiêu biểu của Khái Hưng, Nam Cao, Nhã Ca, Nguyễn Huy Thiệp... Về mặt âm nhạc, một số nơi chỉ trưng bày lời nhạc (*lyrics*) không thôi. Ở những mắt lưới nhện và gia trang hiện đại hơn, nhạc phẩm ưa thích được chuyển đổi qua một dạng hồ sơ điện tử đặc biệt mà "khách" có thể lấy về để nghe như nghe băng *cassette* hoặc CD. Các phó bản họa phẩm thì chỉ được tập trung vào một vài nơi, và những sưu tập này còn quá ít để có thể đại diện cho những trào lưu của hội họa Việt Nam.

Có lẽ nên dành nhiều "đất" cho những sáng tác VHNT phổ biến trực tiếp trên Liên Mạng, một hình thái trong đó nghệ thuật và tâm tư của người sáng tạo mang nhiều ý nghĩa đặc biệt về mặt văn hóa và xã hội của giới trẻ hải ngoại. Việc thành lập diễn đàn điện tử Xã Hội Văn Hóa Việt Nam (*soc.culture.vietnamese newsgroup*) hơn năm năm về trước đã tạo điều kiện cho các bạn trẻ chia sẻ, gửi gắm tâm tư của mình dưới dạng thơ văn đến người khác bằng cách gửi tác phẩm của mình đến diễn đàn này. Cũng chính ở mảnh đất này, một số cây viết mà tên tuổi và tác phẩm đã trở nên phổ cập, như trường hợp của nhà thơ Trần Trung Đạo. Tưởng cũng nên nói qua về diễn đàn Xã Hội Văn Hóa Việt Nam, thường được gọi tắt là SCV. Đây là

một diễn đàn mở rộng, không có một hạn chế nào về mặt nội dung của tài liệu, tác phẩm gửi vào. Một diễn đàn "dân chủ" tuyệt đối! Và như một quy luật, dân chủ đã bị lạm dụng một cách không thương tiếc, đến nỗi SCV còn có mỹ danh là ... Chợ Cá. Ở Chợ Cá, chúng ta có thể tìm thấy rác rưởi và ngọc quý nằm lẫn lộn, và nếu không cẩn thận, tham dự viên có thể mắc phải "bệnh hoang tưởng" một cách dễ dàng.

Hình thái sáng tác phổ biến nhất trên SCV là thơ (như bạn đọc có thể đoán được), truyện ngắn, và nghiên cứu, bình luận văn học. Cùng với tình yêu nam nữ, quê hương Việt Nam là chủ đề lớn trong những sáng tác xuất hiện ở đây. Số lượng tác phẩm viết bằng Anh ngữ khá nhiều, hầu hết về những chủ đề có liên quan đến kinh tế, xã hội, và chính trị, nhưng ngôn ngữ chính vẫn là tiếng Việt, nhất những bài viết có liên quan đến văn hóa, nghệ thuật. Điều này nhất định có một ý nghĩa đặc biệt đối với chúng ta. Cũng chính cái diễn đàn hỗn tạp này đã gieo mầm cho sự ra đời của tờ báo chuyên về VHNT đầu tiên của người Việt hải ngoại trên Liên Mạng, tờ Văn Học Nghệ Thuật (vhnt@demthu.saomai.org) (4) do Phạm Chi Lan và một số bạn trẻ chủ trương.

Là một trong những cây viết trẻ hải ngoại xuất hiện cùng thời với Phạm Thị Ngọc, Vũ Quỳnh NH, Trần Vũ, Sĩ Liêm..., Phạm Chi Lan "hiểu cái lạc lõng của thế hệ trẻ, và rất muốn những người cùng trang lứa, những người trẻ trưởng thành tại hải ngoại có phương tiện để bộc lộ mình qua sáng tác, sáng tạo trong những bộ môn nghệ thuật" (5). Đó là lý do chính yếu ngoài đam mê văn chương thiên bẩm đã khiến cô khai sinh tờ báo văn học điện tử đầu tiên của người Việt Nam hải ngoại trên Liên Mạng. Theo Phạm Chi Lan, "Văn Học Nghệ Thuật" xuất bản số đầu tiên ngày 17.07.1995. Sự ra đời của tập san điện tử "Văn Học Nghệ Thuật" đúng vào thời điểm mà trọng tâm của SCV đã nghiêng hẳn về những cuộc tranh luận chính trị lê thê và vô bổ, và những sáng tác văn học bỗng dưng trở nên có vẻ lạc loài trên bãi chiến trường sôi sục này. Chỉ trong vòng sáu tháng, con số độc giả hội viên đã lên đến hơn 350 người, trong số đó khoảng 70% là giới chuyên gia và 30% là sinh viên. (Để có một khái niệm rõ ràng hơn về sự ra đời và những hoạt động của tập san điện tử "Văn Học Nghệ Thuật", và những kinh nghiệm của việc làm báo văn học nghệ thuật trên "siêu không gian," xin vui lòng đọc bài phỏng vấn

Phạm Chi Lan của Thụy Khuê đã phát thanh trên đài RFI ngày 28.01.1996 và được trích đăng trong cùng số Văn Học này).

Cùng với sự gia tăng về mặt số lượng hội viên, tạp chí điện tử "Văn Học Nghệ Thuật" dưới sự chăm sóc của Phạm Chi Lan đã không ngừng được nâng cao về mặt chất lượng. Bắt đầu như là một diễn đàn hạn chế (*moderated newsgroup/forum*), những số "Văn Học Nghệ Thuật" đầu tiên chỉ là nơi nhận và phổ biến sáng tác do hội viên gửi đến. Số bài gửi đến ngày càng nhiều, và những cây bút có tài năng và bản sắc cũng dần dần được phát hiện. Như một quy luật tất yếu, sự chọn lọc trở nên cần thiết, và một số tác giả với tác phẩm có chất lượng được góp mặt thường xuyên hơn. Điều này cũng có nghĩa là những sáng tác chưa "đạt yêu cầu" sẽ phải vắng mặt trên diễn đàn nếu tác giả không chịu trau dồi thêm khả năng diễn đạt của mình. Quá trình "tiến hóa" của tạp chí có mặt tích cực của nó, trước tiên là đòi hỏi sự nỗ lực của bạn trẻ trong việc nâng cao chất lượng tác phẩm của mình, và kế đến là sự thành hình của các "bút nhóm" mới. Ngay cả với chu kỳ phát hành ba số mỗi tuần, bài vở đạt tiêu chuẩn vẫn tràn ngập, đưa đến việc thặng dư, ứ đọng trong khi nhu cầu chia sẻ tâm tình của mình qua sáng tác văn học rất cao trong giới trẻ trên Liên Mạng. Việc này đưa đến sự tìm kiếm và xây dựng những vùng đất mới để đáp ứng nhu cầu phổ biến các sáng tác phẩm. "Lúa Mới" thuộc nhóm "Âu Cơ" là một thí dụ điển hình. "Âu Cơ" là một nhóm tin mới thành lập gần đây mà đại đa số hội viên còn ở trong lứa tuổi hai mươi (6). Nhóm này có những hoạt động VHNT rất tích cực, và số hội viên gia tăng rất nhanh. Âu Cơ có cả một ban báo chí lo việc trình bày và "ấn hành" các sáng tác phẩm trên gia trang của nhóm. Ở gia trang của nhóm này, độc giả có thể tìm đọc "Lúa Mới" giai phẩm Xuân Bích Tý với một lượng tác phẩm thơ văn phong phú, trình bày ngoạn mục và công phu, lại có cả trang Nhi đồng. Điều đáng lưu ý là "hình bì" của đặc san và cả của trang Nhi đồng lại cổ điển một cách rất ... Việt Nam: ba thiếu nữ và ba em bé gái trong bộ y phục đặc trưng của ba miền Trung, Nam, Bắc, làm độc giả lớn tuổi không khỏi nhớ đến những bì báo Xuân tràn ngập các sạp báo ở Sài Gòn trong những năm xưa. Về mặt chất lượng, Lúa Mới chưa thể so sánh được với "Văn Học Nghệ Thuật" của Phạm Chi Lan, tuy nhiên đã có

một số sáng tác đáng được lưu ý. Trong tương lai, song song với sự gia tăng về mặt hội viên, hy vọng rằng "Lúa Mới" sẽ sản xuất những cây bút nhiều triển vọng. Điều đáng ghi nhận là ở đây cũng như ở tập san "Văn Học Nghệ Thuật", tác phẩm viết bằng tiếng Việt chiếm tuyệt đại đa số, nếu không muốn nói là toàn bộ.

Khi được hỏi "điều gì đã thúc đẩy các bạn trẻ sáng tác bằng Việt ngữ thay vì tiếng bản xứ mà phần đông sử dụng lưu loát và thành thạo," Nguyễn Phước Nguyên, cũng là một cây bút trẻ nhưng đã có nhiều kinh nghiệm trong sáng tác, nhận định như sau:

Nói chung về mặt căn bản, các bạn trẻ nhận thức được rằng họ có cùng một mẫu số chung: là người Việt Nam. Trình độ tiếng Việt của họ cao thấp khác nhau, tuy nhiên, đến một lúc nào đó bỗng dưng nhận ra đọc thơ tình bằng tiếng Việt nghe "phê" hơn bằng tiếng Anh, tiếng Pháp. *Người đi, một nửa hồn tôi mất thì nhất định phải tuyệt hơn Baby, don't hurt me no more!!! (7)*

Câu trả lời của Chinh Đình, một nhà thơ trẻ của nhóm "Văn Học Nghệ Thuật," còn ... thơ hơn nữa. "Tôi thích truyện Kiều, và do đó, tôi muốn viết bằng ngôn ngữ của Kiều, thứ ngôn ngữ đẹp nhất mà tôi được biết" (8). Đối với người viết Phan Lê Dũng thì câu hỏi có vẻ thừa thãi, bởi vì "sự lựa chọn viết bằng tiếng Việt [của tôi] chẳng qua chỉ là tự nhiên như khi vẽ người ta dùng bút, khi hát người ta dùng âm thanh, khi làm thơ người ta dùng vần điệu..." (9).

Trước đó, khi được hỏi tại sao viết, Trương Nguyễn Thi Thanh bảo rằng cô chưa bao giờ tự hỏi mình câu hỏi đó. "Vì tôi yêu văn chương, và tôi muốn dùng cái nghệ thuật đó để nói chuyện với bản thân mình, để hiểu tôi hơn, để tôi có thể đến với tôi một cách chân thật" (10). Rõ ràng là cô bé này đã mang cái "nghệ" vào thân! Nói chung, yêu mến văn chương, nhất là văn chương của quê mẹ, là động lực chính đã đưa những người trẻ đến gần với chữ nghĩa.

Đôi khi viết văn, làm thơ đối với các bạn trẻ trên Liên Mạng còn là một phương pháp hiệu nghiệm và lý thú để học hỏi và thực tập áp dụng tiếng mẹ

đề. Như Quân, 26 tuổi, hai năm trước chỉ nói toàn tiếng Anh, một hôm nhìn thấy một cô bé Việt Nam có nhân dáng "hay hay thế nào đó" mà không làm sao cắt nghĩa được. Có người bạn bảo:

Tôi vẫn nhìn ra em

Giữa đám đông xa lạ

Vì khi em đi đứng

Dáng quê nhà thoáng qua

(Trịnh Công Sơn)

thì nhẩy căng lên, hét lớn bằng ... tiếng Anh, "Đúng vậy đó! Đúng y boong ý tôi muốn nói!" Tất nhiên, sau đó không ai lấy làm lạ khi Quân cặm cụi học tiếng Việt để ... làm thơ tặng cô bé có dáng dấp hay hay làm sao đó! (7)

Một số những người trẻ yêu chuộng văn học mới đến Hoa Kỳ trong vòng mấy năm sau này theo diện HO/ODP không gặp nhiều trở ngại khi sáng tác hoặc thưởng thức các tác phẩm văn học vì họ đã đủ lớn để mang theo một số vốn tiếng Việt phong phú và nhuần nhuyễn. Riêng các bạn trẻ trưởng thành tại xứ người, sự thiếu vắng một căn bản vững chắc về ngôn ngữ Việt Nam đã là một trở ngại không nhỏ. Điều đáng buồn là họ phải khắc phục trở ngại này một cách đơn độc, hoặc cùng lắm thì tụ tập lại với nhau để học hỏi từ những người bạn có trình độ khá hơn. Trong những ngày gần đây, đã có sự nỗ lực của một vài cá nhân trong việc giúp các bạn trẻ phát triển khả năng sử dụng tiếng Việt hoàn chỉnh hơn bằng cách góp ý với tác giả để tự sửa chữa những khiếm khuyết của tác phẩm trước khi phổ biến trên Liên Mạng. Đây là một việc làm rất đáng khuyến khích và cần được phát triển trên một bình diện rộng rãi hơn.

Có ai đó đã nói rằng Việt Nam là một dân tộc của ... thi sĩ. Ít ra, điều này có thể áp dụng cho giới sáng tác người Việt trên Liên Mạng. Thơ chiếm tuyệt đại đa số các sáng tác được phổ biến trên không gian điện tử. Kể đến là truyện ngắn, tùy bút, nghiên cứu văn học, và vịnh họa cổ thi. Đề tài sáng tác thì cũng không ngoài quê hương, tình yêu, những băn khoăn, dằn vặt trong đời sống thường nhật. Đối với những người trẻ tuổi, hình như có một lần ranh minh bạch phân định rõ ràng giữa khuynh hướng chính trị, xã hội

và VHNT. Họ tránh không mang chính trị vào sáng tác và cũng không mấy khi dùng thiên kiến chính trị để "thưởng thức" và nhận định tác phẩm văn học. Trên diễn đàn "Văn Học Nghệ Thuật" do Phạm Chi Lan chủ trương, độc giả có thể tìm thấy những bài thơ mới ra lò của tuổi trẻ Sài Gòn năm lẫn lộn với thơ của tuổi trẻ Hải Ngoại một cách rất ... hòa hợp dân tộc.

Những sáng tác văn học nghệ thuật trên Liên Mạng có tính cách tự phát, bắt nguồn từ nhu cầu văn hóa của giới trẻ hải ngoại. Trước đây, chưa hề có một nỗ lực nào của giới làm/phê bình VHNT tại hải ngoại để nghiên cứu hiện tượng này. Điều này có thể hiểu được. Trước hết, việc này đòi hỏi người viết phải có một trình độ kỹ thuật nhất định về hệ thống Liên Mạng, quen thuộc với những quy ước khác nhau của ngôn ngữ Việt Nam hiện đang được sử dụng, và thì giờ để "thăm viếng" và "đào bới" trong khối lượng thông tin vĩ đại trên Mạng Nhện Toàn Cầu để khám phá điều mình tìm kiếm. Thứ đến, đây là một hiện tượng mới mẻ, và còn ở giai đoạn "tạo hình" và bắt đầu phát triển. Ngoại trừ tạp chí điện tử "Văn Học Nghệ Thuật" đã vào qui củ, phần đông các sáng tác phẩm chỉ xuất hiện một cách rải rác, vô định kỳ, tạo khó khăn cho việc theo dõi và sưu tập. Ngay cả diễn đàn "Văn Học Nghệ Thuật," theo Phạm Chi Lan, chỉ là bước dò dẫm, "một thử nghiệm trong việc phát hành báo chí trên Liên Mạng." Dù sao, người viết vẫn hy vọng rằng trong tương lai, các nhà phê bình nghiên cứu văn học sẽ quan tâm nhiều hơn đến những hoạt động này.

Giới làm VHNT tại xứ người đã tốn không ít giấy bút và thì giờ thảo luận về tương lai của nền văn học Việt Nam tại hải ngoại. Có chút gì bi quan bao trùm cuộc tranh luận khi người ta nói về sự kế tục của dòng văn học này. Hầu hết những người sáng tác trẻ trên Liên Mạng không biết, và do đó không quan tâm, đến việc "kế thừa" sự nghiệp văn chương của thế hệ đàn anh. Họ biết rất ít về Võ Phiến, Mai Thảo, Doãn Quốc Sỹ, Nguyễn Mộng Giác, Nguyễn Xuân Hoàng. Họ biết nhiều hơn về Đinh Hùng, Vũ Hoàng Chương, Nguyễn Sa, Nguyễn Tất Nhiên, Xuân Diệu... Điều này cũng dễ hiểu. Tác phẩm của các nhà thơ này được trưng bày ở nhiều gia trang điện tử, được phổ biến nhiều lần trên Liên Mạng, và nội dung tác phẩm hợp với tuổi trẻ: chúng nói về tình yêu. Trước năm bảy mươi lăm, họ còn quá trẻ để ... học

đánh vần, nói chi tới đọc "Đêm Giã Từ Hà Nội," và sau đó tại xứ người họ có thể không đủ khả năng Việt ngữ để đọc "Mùa Biển Động." Điều thoát đầu có vẻ lạ lùng là những người trẻ tuổi mới ra nước ngoài trong vòng mấy năm sau này lại có một kiến thức rất khá về các tác giả của miền Nam trước bảy lăm. Hóa ra chính sách truy diệt văn hóa Mỹ Ngụy đòi truy, phản động không hẳn là hoàn toàn thành công như cán bộ văn hóa của nhà nước ta đã nhận định!

Bắt đầu với nhận thức về nguồn gốc của mình và bằng vào tình yêu nồng nàn dành cho ngôn ngữ của quê hương, các bạn trẻ đã có những nỗ lực để giúp nhau vượt qua sự yếu kém của mình về khả năng Việt ngữ trong sáng tác. Vẫn còn đó những câu thơ lạc vận, những lời văn đầy lỗi chính tả, những cụm từ dùng không đúng chỗ. Nhưng cũng chính ở đó, đã có những tình ý táo bạo, những tư tưởng rục rờ mà ngay cả khiếm khuyết ngôn từ cũng không che lấp được. Chưa thấy những "Ngôi Nhà Sau Lưng Văn Miếu," hoặc có nhưng đã bị chìm lấp, mất hút trong "siêu không gian" bao la, nhưng với năm tháng thanh xuân trước mặt, những người viết trẻ trên Liên Mạng rồi sẽ có lúc trưởng thành, cho dù quá trình "khôn lớn" về mặt văn chương tại xứ người đầy dẫy chông gai và hờ hững.

Chỉ riêng về phương diện văn học mà nói, giới trẻ Hải Ngoại ở vào một vị trí vô cùng bất lợi nếu so sánh với những người bạn văn chương cùng trang lứa của họ tại Việt Nam. Ở đây, họ thiếu một quê hương để làm điểm tựa, một khối lượng đọc giả đông đảo để thưởng thức tác phẩm của họ, và một dòng văn học năng động để học hỏi và kế thừa. Bắt gặp nhiều lần trong tác phẩm của họ là những níu kéo với quê hương ngày một nhạt nhòa, những tô điểm cho kỷ niệm ngày một tàn phai, những đào bới về cội nguồn ngày một mơ hồ... Ai nói "hoài vọng" chỉ dành cho người lớn tuổi? Họ, những cây non hăm hui đâm chồi trên một mảnh đất khô cằn, đầy bất trắc, chưa hề nhận được những giọt mưa ân sủng của thế hệ cha anh, những người làm văn học minh họa, văn học chính thống (!) ở miền Bắc, những người làm văn học đòi truy, văn học phản động (!) ở miền Nam, và những người làm văn học hoài vọng, văn học lưu vong ở Hải ngoại. Nếu trong những năm tháng trước mắt cây ra hoa kết trái không phải vì sự chăm sóc, bồi dưỡng ân cần của thế hệ cha

anh, thì còn động lực nào khác hơn ngoài tình yêu quê hương và ngôn ngữ của đất Mẹ vẫn luân lưu trong huyết quản họ?

Trong những tháng ngày đầu của năm 96, đã có nhiều chuyển động đáng ghi nhận ở một vài tạp chí VHNT phát hành tại Hải Ngoại về một phong trào "trẻ hóa." Sự chuyển hướng này, "trẻ hóa" và "mở rộng vòng tay" đón nhận tác phẩm của giới trẻ hải ngoại — sáng tác bằng ngôn ngữ bản xứ — đã tạo nên những phản ứng thuận lợi cho tạp chí Văn Học (11). Trong cùng một chiều hướng, ban chủ biên tạp chí Hợp Lưu cũng đã công bố lời kêu gọi sự tham gia của các cây viết trẻ đồng thời với sự ra đời của tạp chí Anh ngữ "The Vietnam Review" nhằm giới thiệu những "tinh hoa của VH Việt Nam trong và ngoài nước" cho cộng đồng thế giới(12). Những "biến cố" kể trên cho thấy một số những người làm văn học tại xứ người đã nhận ra sự trì trệ của dòng văn học hải ngoại đã đến lúc cần được khai phóng. Những chuyển động mới mẻ này có thể tạo ra những cơ hội quý giá cho những người yêu văn chương nghệ thuật của thế hệ trẻ được gần gũi, tìm hiểu, và học hỏi kinh nghiệm văn học của thế hệ cha anh. Mong rằng những người có lòng với VHNT Việt Nam không chỉ "mở rộng vòng tay" mà còn thực sự "tìm đến" với giới cầm bút trẻ đầy nhiệt tình sáng tạo nhưng thiếu kinh nghiệm và hướng ddi đang lạc lõng trên vùng không gian điện tử.

Như đã đề cập ở một phần trên, giới sáng tác trẻ trên Liên Mạng rất đông đảo, và họ tìm đến nhau, gặp gỡ nhau ở một vài "điểm hẹn," diễn đàn điện tử, thơ chuyên, hoặc gia trang của một nhóm nào đó, trên siêu không gian bát ngát. Họ đến từ khắp nơi trên mặt địa cầu, từ Alaska quanh năm giá buốt, từ Úc châu xa xôi, từ Âu châu bên kia bờ Đại Tây, hoặc từ New York náo nhiệt của Hoa Kỳ. Họ đông đảo, nhưng rải rác và cô đơn. Không có ai nhắc giùm họ về một dấu phẩy sai vị trí, một đoạn văn thiếu mạch lạc, một tứ thơ thiếu sinh khí. Không có ai ở đó để chứng kiến tia chớp rực rỡ của tài năng trong bài thơ ngắn nói về dòng sông và con lạch nhỏ hay phút hòa hợp huyền diệu giữa thiên nhiên và cảm quan tinh tế của người viết trong câu truyện về chiếc phong linh bằng đá đẽo của người Da Đỏ. Không có ai giúp nhận định tác phẩm của họ bằng cặp mắt khách quan, tinh tường của một đời kinh nghiệm. Cho nên, làm sao trách được nếu họ tự mẫn ngông nghênh

hoặc e dè tội nghiệp. Như vậy đó, họ rất cô đơn! Cũng cô đơn như nhà văn lão thành một đời tận tụy với văn chương, trong buổi xế chiều ngẩn ngơ không biết có ai để mình gửi gắm kinh nghiệm và nỗi thăng trầm của hàng chục năm dài viết lách. Nghĩ cho cùng, chẳng phải tất cả các điều kể trên là những hoang phí rất đáng tiếc hay sao?

Người viết xin được chấm dứt bài viết này ở đây với niềm lạc quan, bằng vào lòng tin ở sự chân thành ưu ái của những người làm văn học thuộc thế hệ đi trước khi tìm đến với giới trẻ. Hy vọng một ngày không xa, bạn đọc sẽ có dịp làm quen với những cây bút trẻ đến từ siêu không gian. Hy vọng tên tuổi và tác phẩm của những Nguyễn Lộc Quy, Chinh Đình, Lư Ngọc Dung, Thi Thanh, Hoàng Vi Kha, Phan Lê Dũng, và nhiều ngư ời nữa sẽ cùng với những Lưu Trường Khôi, Andrew Lâm, Nguyễn Quý Đức, Lại Thanh Hà rồi sẽ ngày càng quen thuộc với bạn đọc Văn Học, Hợp Lưu, Thế Kỷ 21, Văn, Làng Văn, và các tạp chí văn học nghệ thuật khác. Để cho điều này có nhiều cơ may xảy ra, có lẽ cũng cần đến một bàn tay, nhiều bàn tay. Như Trần Vũ đã mượn lời Rimbaud trong "Tùy Bút Xám," *Je suis jeune, tendez moi la main!* (13)

Phùng Nguyễn

17.03.1996

Chú Thích

(1) Theo Đỗ Thông Minh, "Liên Mạng và Mạng Nhện Toàn Cầu: Tin Tức Về Những Thành Tựu Mới Nhất Có Liên Hệ Đến Tín Học và Người Việt Chúng Ta" – Bài đăng trên SCV bởi Bình Anson <anson@...murdoch.edu.au>

(2) Lê Đình Diểu – Trả Lời Phỏng Vấn của Chu Hải trên Đài VOA, "Ở Việt Nam Đọc Thế Kỷ 21 Trên Lưới Làm Sao?" – Thế Kỷ 21 số 79 tháng 11/95.

(3) Trong Gia Trang Điện Tử của Trác Trần, <<http://www.engr.wisc.edu/A.ttran/>>

(4) Tạp Chí Điện Tử "Văn Học Nghệ Thuật," Hộp thư điện tử: vhnt@demthu.saomai.org – Địa chỉ gia trang: <<http://demthu.saomai.org/~vhnt/>>

(5) Phạm Chi Lan, "Trả Lời Phỏng Vấn của Thụy Khuê trên Đài RFI," Văn Học Nghệ Thuật số 148 – 15.2.96

(6) Nhóm Tin Điện Tử "Âu Cơ"

(7) Nguyễn Phước Nguyên, Điện thư trả lời phỏng vấn bỏ túi của người viết

- (8) Chinh Đình, Điện thư trả lời phỏng vấn bỏ túi của người viết
- (9) Phan Lê Dũng, Điện thư trả lời phỏng vấn bỏ túi của người viết
- (10) Trương Nguyễn Thi Thanh, Điện thư trả lời phỏng vấn bỏ túi của người viết
- (11) Tạp Chí Văn Học, Thư Tòa Soạn, Văn Học số 119 tháng 3/96
- (12) Tạp Chí Hợp Lưu, Thư Tòa Soạn, Hợp Lưu Xuân Bính Tý số 27 tháng 2 & 3/96
- (13) Trần Vũ, "Tùy Bút Xám," Văn Học số 79 tháng 11/92
-

Nguồn: <https://damau.org/8951/doi-dieu-ve-nhung-hoat-dong-van-hoc-cua-tuoi-tre-hai-ngoai-tren-lien-mang>

Kính mời đọc thêm những bài-truyện khác của tác giả tại:
<http://www.vietnamvanhien.net/PhungNguyen.html>

www.vietnamvanhien.org

VIỆT NAM VĂN HIẾN

www.vietnamvanhien.info

TỦ SÁCH VĂN HIẾN VỚI HƠN 9100 TÁC PHẨM